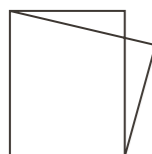

Ny ph.d.-afhandling: Kulturbegreber og interkulturalitet i franskfagets begynderundervisning. En mixed methods-undersøgelse af samspillet mellem lærer, læremiddel og styredokument

Ph.d.-forsvar: 28. oktober 2022 på Københavns Universitet

Stephanie Kim
Löbl, adjunkt, ph.d.,
Læreruddannelsen,
Københavns
Professionshøjskole.

Eleverne skal blive interkulturelle sprogbrugere, men hvordan bliver de det?

Det står beskrevet i fagets formålspargraf og i faghæftet for faget fransk, at "eleverne skal styrke deres kulturelle og interkulturelle forståelse" og endelig uddanne sig til interkulturelle sprogbrugere (Undervisningsministeriet 2015, 2019). Dette skal blandt andet ske ved at introducere eleverne til den frankofone verden og gøre dem til en del af et fransktalende fællesskab. I sprogfagene taler man derfor om elevernes interkulturelle kommunikative kompetencer, der dækker over evnen og lysten til at interagere respektfuldt og åbent med fransktalende personer (Byram 2020). Forskningen peger på nødvendigheden af at arbejde på denne måde med udgangspunkt i det komplekse kulturbegreb, hvor kultur forstås som en konstruktion, der skabes og forhandles i de fællesskaber, man som menneske indgår

i (Gregersen 2019; Risager 2003, 2021). Kultur ses dermed ikke som en statisk enhed forbundet til nationalstaten, men som praksisser, der skabes i og på tværs af lande.

Fransk kultur, frankofone kulturer og kulturer i verden

Tidligere curriculumundersøgelser peger på inkonsistente anvendelser af kulturbegrebet med en vekselvirkning mellem at tale om 'den franske kultur', der indikerer en monolitisk nationalstatstænkning, og 'frankofone kulturer', som anerkender multikulturelle samfund om end fortsat i en national ramme (Löbl 2016). Lignende inkonsistente begrebsanvendelser ses i andre curriculumanalyser af sprogfagernes faghæfter, hvor f.eks. Risager (2016) peger på de forskellige forståelser og italesættelser af *verden* i sprogfagernes læseplaner fra 2014. Andre undersøgelser af franskfaget har fundet, at lærere

Kulturbegreber og interkulturalitet i franskfagets begynderundervisning.
En mixed methods-undersøgelse af samspillet mellem lærer, læremiddel og styredokument

finder det vanskeligt at undervise i den kulturelle dimension, og at der ofte tales om kultur som en holistisk størrelse bundet til nationalstaten (Gregersen 2006). Kulturdidaktiske forskere i Danmark peger på, at eleverne som interkulturelle sprogbrugere og verdensborgere skal kunne handle ansvarligt i en global verden, og at dette kræver viden om verden samt kritisk kulturel bevidsthed (Risager & Svarstad 2020).

Med folkeskolereformen i 2013 blev fransk rykket ned i 5. klasse, hvilket betød nye mål samt læremidler til franskundervisningen. Der er imidlertid ikke forsket i franskfaget, siden Annette Søndergaard Gregersen i 2006 i sin ph.d.-afhandling undersøgte styredokumenter samt lærer- og elevperspektiver på kulturdimensionen (Gregersen 2006). Jeg ønskede derfor at undersøge, hvordan der tales om og arbejdes med kultur og interkulturalitet i franskfagets begynderundervisning. Jeg blev efter indledende analyser af faghæftet fra 2014 optaget af det store fokus på nationalkultur og Frankrig samt den førnævnte inkonsekvens og diskrepans, jeg fandt i de forskellige dele af faghæftet. Hvordan skal man udvikle elevernes interkulturelle kompetencer, når styredokumenterne synes at tale ind i et kultursyn, der er statisk, nationalt og Frankrig-centreret? Dette førte til følgende forskningsspørgsmål: Hvilke kulturbegreber ligger der til grund for franskundervisningen på 5.-7. klassetrin, og hvordan arbejdes der med kultur og interkulturel kommunikativ kompetence?

Lærerkognition og mixed methods: Lærer, læremiddel og styredokument

Denne undren inspirerede mig til at arbejde med lærerkognition som teoretisk ramme, da jeg ønskede at tage udgangspunkt i lærerperspektivet som opfølgning på tidligere forskning. Lærerkognition er et komplekst begreb, der dækker over alle de faktorer, der har indflydelse på læreres identitet, udvikling og praksis (Borg 2003, 2015). Jeg valgte i mit arbejde at fokusere på konstruktive viden, erfaringer og holdning med udgangspunkt i Henriksen et al. (2020). I det indledende arbejde blev jeg opmærksom på den store rolle, de didaktiske læremidler spiller i franskundervisningen på mellemtrinnet. Jeg anvendte derfor et mixed methods-design, der bedst kunne belyse den komplekse konstruktionen af kulturbegreber der skabes i samspillet mellem lærerperspektivet, læremiddel og styredokument. Undersøgelsen er inspireret af Creswell (2014) og det, han kalder forklarende sekventielt design (*explanatory sequential design*), da dataindsamlingen løbende informerede den efterfølgende fase i et ønske om både metode- og dataintegration. Indledningsvis ønskede jeg at undersøge lærerperspektivet bredt, hvorfor jeg udsendte et spørgeskema til landets fransklærere. 121 fransklærere besvarede spørgeskemaet. Spørgeskemabesvarelserne resulterede i en læremiddelanalyse af de på daværende tidspunkt tre hyppigst anvendte bogsystemer i franskfagets begynderundervisning: *Allez hop !*, *Français Formidable* og *Bingo !*. Resultater fra analysen af fagets styredokumenter, spørgeskemaet samt læremiddelanalysen informerede de

opfølgende semistrukturerede interviews, jeg udførte med seks lærere fra forskellige geografiske områder af Danmark. Afhandlingens empiri er dermed både kvalitativ og kvantitativ indsamlet vha. en dokumentanalyse af fagets styredokumenter, en læremiddelanalyse af semantiske læremidler samt spørgeskemaundersøgelse og semistrukturerede interviews af lærerperspektivet.

Jeg ønskede at undersøge de forskellige faktorer og datatyper med samme teoretiske og analytiske perspektiv, hvorfor jeg lavede en kvalitativ tematisk analyse (Braun & Clarke 2006; Bryman 2012), således at de forskellige dele integreres i én samlet analyse. Jeg ønskede at arbejde datadrevet, hvorfor jeg primært udførte en induktiv kodning i NVivo.

Franskfaget er nationalt forankret i Frankrig

Den nationale forankring af franskfaget i Frankrig var det hyppigst forekommende tema i kodningen. Faget sættes af både lærere, læremidler og styredokumenter i en national ramme med særligt og næsten naturligt fokus på Frankrig. Nationale symboler som flag, monumenter og fakta er et gennemgående værktøj, der særligt i læremidlerne ukritisk forankrer faget i en national kontekst. Eleverne opfordres typisk til at tale om ligheder og forskelle med fokus på at tale eller skrive fransk uden (kritisk) stillingtagen den til omtalte viden, hvilket ikke synes at udvikle elevernes nysgerrighed, respekt og åbenhed. Med denne forankring i Frankrig følger endvidere en idealisering af den modersmålstalende, da elever i både læremidler og faghæfte opfordres til at *lyde franske*.

Dette strider imod det kommunikative og funktionelle sprogsyn, der anerkender sprog i de mange globale og transnationale kontekster, de indgår i. Det er endvidere problematisk, da Frankrig præsenteres som en idealiseret, homogen og simplificeret nationalkultur, hvormed hele landets mangfoldighed ignoreres. Udvalgte frankofone lande inddrages som vidensområder, eleverne skal opnå kendskab til.

Kulturdimensionen i franskfaget er et vidensområde

Som antydnet ovenfor reduceres kompetenceområdet *Kultur og samfund* til et vidensområde. På grund af den nationale forankring i Frankrig er den viden, eleverne præsenteres for, overvejende faktisk viden om forhold i eller personer fra landet. Perspektivet, der lægges på denne viden, synes at udtrykke et ukritisk etnocentrisk og Frankrig-centreret perspektiv, hvormed indholdet fremstår stereotyp, generaliserende og essentialistisk. Dette betyder også, at videnselementet af den interkulturelle kompetence er dominerende i data sammenlignet med de fire andre del-elementer.

Kultur og interkulturel kompetence uden færdigheder og kritisk sans

Ovenstående resulterer ikke overraskende i, at franskundervisningen overvejende synes at bygge på det klassiske kulturbegreb. Kultur forstås f.eks. som vaner og traditioner og som noget, der adskiller 'os' fra dem. Eleven skal opnå kendskab til nationalkulturen

i målsprogslandet med henblik på at forstå den og de mennesker, der er en del af den. Kultur bruges endvidere som forklaring på menneskers værdisæt og handlinger, hvilket kan resultere i en kategorial fastlåsning af personer og lande (Hastrup 2011). Dette strider imod ønsket om at gøre eleverne til interkulturelle sprogbrugere.

Hvor skal franskfaget hen?

Det beskrives i faghæftet for faget fransk fra 2019, at faget bygger på et dynamisk kultursyn. Analysen peger på en anerkendelse af de flerkulturelle samfund, der findes i den fransktalende verden. Det italesættes, at stereotype forestillinger skal udfordres, og at franskundervisningen skal præsentere eleverne for ny viden end den sædvanlige, "såsom at Frankrigs nationale symboler er Eiffeltårnet og Triumfbuen" (Undervisningsministeriet 2019, s. 28). Alligevel rammesætter videns- og færdighedsmålene undervisningens indhold om (den frankofone) verden i en national kontekst, da de skal opnå kendskab til og kunne samtale om "nationale symboler i den frankofone verden". Dertil kommer, at de trykte læremidler ikke opdateres af forlagene, hvormed de fortsat præsenterer eleven for ensidig og stereotyp viden om Frankrig. Der er altså et akut behov for at videreudvikle både faghæftet for faget fransk og fagets læremidler. Forlagene, der står bag læremidler til franskfaget, publicerer nye forløb på deres onlineportaler, hvorfor en analyse af kultursynet mangler som et nødvendigt supplement til afhandlingen.

Jeg fremsætter en hypotese i min afhandling, der i et forsøg på at gøre op med én normativitet risikerer at præsentere en ny: Franskfaget skal løsrives den nationale ramme, således at faghæftet og læremidler støtter elever (og lærere) i at udvikle kritisk kulturel bevidsthed og præsenterer dem for viden om og arbejde med (den fransktalende) verden. Jeg afslutter bl.a. afhandlingen med følgende spørgsmål, som jeg håber, vi i fællesskab kan diskutere: "Hvis franskfaget løsrives den nationale forankring, hvilket indhold, herunder viden, skal der så arbejdes med i franskundervisningen?" (Löbl 2022, s. 248).

Kulturbegreber og interkulturalitet i franskfagets begynderundervisning. En mixed methods-undersøgelse af samspillet mellem lærer, læremiddel og styredokument

REFERENCER

Borg, S. (2003). Teacher Cognition in Language Teaching: A review of research on what language teachers think, know, believe, and do. *Language Teaching*, 36(2), 81-109. <https://doi.org/10.1017/S026144480300190>

Borg, S. (2015). *Teacher Cognition and Language Education: Research and Practice*. Bloomsbury Publishing PLC. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/kbdk/detail.action?docID=1938192>

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>

Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4. udg.). Oxford University Press.

Byram, M. (2020). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence – Revisited* (2. udg.). Multilingual Matters.

Creswell, J.W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4. udg.). SAGE Publications.

Gregersen, A.S. (2006). *Interkulturel dannelse i fremmedsprog – med fokus på fransk i folkeskolen* Ph.d.-afhandling. RUC.

Gregersen, A.S. (2019). Den kulturelle dimension i sprogfagene – Kulturundervisning i et transnationalt perspektiv. I: A.S. Gregersen (red.), *Sprogfag i forandring: Pædagogik og praksis* (s. 55-86). Samfundslitteratur.

Hastrup, K. (2011). *Kultur: Det fleksible fællesskab*. Aarhus Universitetsforlag.

Henriksen, B., Fernández, S.S., Andersen, H.L. & Fristrup, D. (2020). *Hvorfor gør jeg det, jeg gør?: Refleksionshåndbog for sprog lærere*. Samfundslitteratur. <https://bookshelf.vitalsource.com/#/>

Löbl, S.K. (2016). Læsning af de forenklede Fælles Mål 2014 – det interkulturelle aspekt i franskfaget. *Sproglæreren*, 3, 10-11.

Löbl, S.K. (2022). *Kulturbegreber og interkulturalitet i franskfagets begynderundervisning. En mixed methods-undersøgelse af samspillet mellem lærer, læremiddel og styredokument*. Københavns Universitet.

Risager, K. (2003). *Det nationale dilemma i sprog- og kulturpædagogikken: Et studie i forholdet mellem sprog og kultur*. Akademisk.

Risager, K. (2016). Sprogfagene: Adgang til viden om verden. *Sprogforum*, 62, 21-27.

Risager, K. (2021). Transnational contextualization in intercultural language education. *Foreign Language Research Journal*.

Risager, K. & Svarstad, L.K. (2020). *Verdensborgeren og den interkulturelle læring: Inspiration og nytænkning til sprogfagene og andre fag*. Samfundslitteratur.

Undervisningsministeriet (2015). *Faghæfte for faget fransk*. <https://digitalelaereplaner.dk/1%C3%A6replan/danmark/fransk/2015>

Undervisningsministeriet (2019). *Faghæfte for faget fransk*. https://emu.dk/sites/default/files/2020-09/GSK_Fagh%C3%A6fte_Fransk_2020_1.pdf